

A magyarság 1100 éve

Régi vitatéma: mikor jöttek be a honfoglalók a Kárpát-medencébe?

A honfoglalásnak, vagyis a Kárpát-medence birtokbavételének időpontja hosszú idő óta vitatéma a magyar történetírásban. Az igazság megismerésének vágyán túl gyakorlatias szempontok is igényelték a dátum meghatározását, hiszen — jeles esemény lévén — ünnepleni csak meghatározott évhez kapcsolódóan lehet.

Az egyéves késés kényszere

Ezért a Magyar Tudományos Akadémia már jóval a vélhető ezredéves évforduló előtt szakértőket kért fel a honfoglalás időpontjának megállapítására.

Ahány szakvélemény született, az annyiféle álláspontot képviselt. Végül is a törvényhozás *Pauler Gyula* nézetét fogadta el, aki szerint a honfoglalás 895-ben kezdődött, s az 1892. évi II. törvény cikk 1895-re írta elő a millennium megünneplésére szóló országos kiállítás. Más kérdés, hogy az előkészületek elhúzódtak, s így vált 1896 a millennium évévé. Ez az egyéves késés írta elő szinte kötelezően, hogy az 1100 éves évfordulót (a millescentenáriumot) is 1996-ban kell megülni.

Az évfordulók tehát függetlenedtek az ünneplésre okot szolgáltató esemény valós dátumától. De vajon tényleg 895-ben volt-e a honfoglalás?

Többiépcsős honfoglalás

Nyilvánvaló, hogy egyetlen évbe nem sűrítendő bele mindaz,

ami legalább egy évtized alatt történt. A leghelyesebb, ha — s már *Pauler Gyula* így járt el annak idején — az esemény kezdetét tekintjük a honfoglalás időpontjának. Praktikus szempont is emellett szól, ugyanis a honfoglalás vége még sokkal nehezebben ragadható meg, mivelhogy a magyarság ezekben az években nem a Kárpát-medence minden szegletét vette egy csapásra birtokába, hanem csak bizonyos, életmódja szempontjából számára használható területeit szállta meg.

Ebből az is következik, hogy a Kárpát-medencei térség nem minden egyes régiója számára „jött el” ugyanabban az évben a honfoglalás. Fontos azt is hangsúlyozni, hogy a honfoglalás a valóságos megszállást jelenti. Feltehető, hogy a magyarok a tényleges honfoglalás előtt már a Kárpát-medence egyes részeit fennhatóságuk alatt tartották anélkül, hogy ide népi tömegeik az itt-lakás szándékával bevonultak volna. Ez tehát — ha így is volt — nem tekinthető a honfoglalás kezdetének. Márpedig ha a honfoglalást a megszálláshoz kötjük, a honfoglalás kezdete csakis az lehet, amikor magyarok a ietelepedés szándékával behatoltak a térségbe.

Három kútfőben háromféle dátum

A latin nyelvű magyarországi források évszázadokkal az esemény után különböző kombinációk eredményeképpen igyekeztek a honfoglalás dátumát megadni. Három kútfőben há-

romféle dátum maradt ránk (677, 872 és 903). A magyarok a honfoglaláskor még nem a keresztény időszámítást használták, hanem feltehetően a törököktől kölcsönzött tizenkettes állatciklust.

Ez utóbbi nem abszolút éveket adott, s így nem állt azonos alapon a keresztény időszámításnak az éveket Krisztus születésétől folyamatosan regisztráló rendszerével. A magyarországi források évszámait tehát nem szabad megőrzött és hiteles régiségnek tekinteni. A honfoglalás iménti értelemben vett dátumának meghatározása érdekében a külföldi kútfőkhöz kell fordulni.

Históriai érv: a napfogyatkozás

Sokáig erősen hittek annak a nyugat-európai latin nyelvű krónikának, amely 889-hez köti a magyar honfoglalást. Egy eféle felfogást természettudományos érv zúzott össze. Bizánci forrásokból ismert, hogy a honfoglalást megelőző bolgár-bizánci háború előtt nem sokkal napfogyatkozás volt. Ez a csillagászok számításai szerint 891. augusztus 8-ra tehető. A magyar honfoglalás tehát csakis ezen természeti jelenség után történhetett. Tovább szűkítette a lehetséges időmezőket az a tény, hogy a bolgár — bizánci hadakozást *Simeon* bolgár cár kezdte. Márpedig ő 893-ban lépett trónra. Mivel a magyar honfoglalás olyan eseménysor végén áll, amelyet a bolgár — bizánci háború több fejezete előzött meg,

aligha lehet mindezeket (a magyar honfoglalást is beleértve) egyetlen évbe, a 893. esztendőbe belesűriteni.

A honfoglalás lehetséges legkorábbi dátumául 894-re gondolhatunk. 894-ben valóban van arról tudásunk, hogy a magyarok a Kárpát-medencében hadakoztak, de semmi nem szól amellett, hogy ez már a bolgár-bizánci háború következménye lett volna. Sokkal inkább arra gyanakodhatunk, hogy — miként 892-ben — 894-ben is a magyarok a frank — morva csatározásokba kapcsolódtak be. Vagyis hódítottak a Kárpát-medencében, de nem szállták meg ekkor. A korszak egykorú, megbízható időrendet adó forrása, a Fuldai Évkönyv 895 és 896 alatt is írt egy-egy bolgár — bizánci hadakozásról. Mivel minden jel szerint 895 alatt ugyanarról az eseményről szólt, mint 896 alatt, a nevezetes háborút 895-re kell tennünk.

Nincs egyértelmű döntés

Ha szoros időrendben kapcsoljuk ehhez a magyar honfoglalást, akkor arra még 895-ben sok kerülhetett, ám ha laza időrenddel számolunk, akkor az esetleg áthúzódhatott 896-ra. A két dátum között egyértelműen dönteni lehetetlen.

A címben feltett kérdésre tehát csakis azt válaszolhatjuk: a magyar honfoglalás 895-nél előbb és 896-nál később nem kezdődhetett.

Kristó Gyula
történész, egyetemi tanár